

УДК 784.9+785.11+378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/87-3-28>**Людмила ШУМСЬКА,***orcid.org/0000-0002-1440-049X**заслужений діяч мистецтв України, професор,
професор кафедри оркестрового диригування та інструментознавства
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна) choirsvitych@ukr.net***Микола ШУМСЬКИЙ,***orcid.org/0000-0002-0377-973X**народний артист України, професор,
професор кафедри оркестрового диригування та інструментознавства
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна) maestro_shumskiy@i.ua*

ПРОФЕСІЙНО-КОМПЕТЕНТІСНА ПАРАДИГМА ВИЩОЇ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю трансформаційних змін у парадигмі фахової музичної освіти, що переживає етап інтенсифікації міждисциплінарних перехресть та перегляду концептуальних засад підготовки диригентських кадрів. У контексті зростаючих вимог до професійної мобільності, креативної адаптивності та інтелектуальної рефлексивності майбутніх диригентів, з'являється нагальна потреба в методологічній ревізії традиційних освітніх моделей. Диригування виявляється не просто дидактичними компонентами навчальних програм, а складною когнітивно-комунікативною практикою, яка функціонує як медіатор між композиторським музичним контекстом та соціокультурним полем його інтерпретації. Метою статті є з'ясування специфіки функціонування диригування в системі бакалаврської вищої музичної освіти крізь призму компетентнісного підходу, який розглядається нами як професійна парадигма, в межах якої відбувається формування інтегральної ідентичності майбутнього диригента. Методологічна основа дослідження ґрунтується на комплексному застосуванні герменевтико-феноменологічного аналізу, системно-конструктивного та функціонального підходів, а також елементів міждисциплінарного синтезу, що охоплює сфери культурології, естетики, психології та педагогіки. Застосовані методи дозволяють реконструювати процес диригентської підготовки як динамічну полівекторну модель, де взаємодія між суб'єктами освітнього процесу набуває ознак світоглядного діалогу. У результаті дослідження ідентифіковано низку стратегічних напрямів оптимізації підготовки диригента – бакалавра на компетентнісно орієнтованих засадах: впровадження системи полівекторних освітніх траєкторій, персоналізоване контентно-освітнє моделювання та інтеграцію емоційно-аналітичних практик у навчальний процес. У висновках зазначено, що диригування в системі бакалаврської вищої музичної освіти постає як компетентнісна парадигма, що акумулює в собі елементи індивідуальної художньої інтерпретації, мануально-образної експресії та контекстуально-формотворчого мислення.

Ключові слова: професійно-компетентнісна парадигма, оркестрове диригування, хорове диригування, бакалаврська підготовка диригента, інтерпретація, мануально-образна експресія, системно-конструктивний підхід, вища музична освіта в Україні.

Lyudmila SHUMSKA,*orcid.org/0000-0002-1440-049X**Honored Art Worker of Ukraine, Professor,
Professor at the Department of Orchestral Conducting and Instrumentation
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine) choirsvitych@ukr.net***Mykola SHUMSKIY,***orcid.org/0000-0002-0377-973X**People's Artist of Ukraine, Professor,
Professor at the Department of Orchestral Conducting and Instrumentation
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine) maestro_shumskiy@i.ua*

PROFESSIONAL COMPETENCE PARADIGM OF HIGHER CONDUCTING EDUCATION

The relevance of the study is due to the need for transformational changes in the paradigm of professional music education, which is experiencing a stage of intensification of interdisciplinary intersections and revision of the conceptual

principles of conducting training. In the context of growing requirements for professional mobility, creative adaptability and intellectual reflexivity of future conductors, there is an urgent need for methodological revision of traditional educational models. Conducting is not just a didactic component of educational programs, but a complex cognitive-communicative practice that functions as a mediator between the composer's musical context and the socio-cultural field of its interpretation. The aim of the article is to clarify the specifics of the functioning of conducting in the system of undergraduate higher music education through the prism of the competency approach, which we consider as a professional paradigm within which the formation of the integral identity of the future conductor takes place. The methodological basis of the study is based on the complex application of hermeneutic-phenomenological analysis, system-constructive and functional approaches, as well as elements of interdisciplinary synthesis, covering the spheres of cultural studies, aesthetics, psychology and pedagogy. The methods used allow us to reconstruct the process of conducting training as a dynamic multi-vector model, where the interaction between the subjects of the educational process acquires the features of a worldview dialogue. As a result of the study, a number of strategic directions for optimizing the training of a bachelor conductor on a competency-based basis were identified: the introduction of a system of polyvector educational trajectories, personalized content-educational modeling and the integration of emotional-analytical practices into the educational process. The conclusions indicate that conducting in the system of bachelor higher music education appears as a competency paradigm that accumulates elements of individual artistic interpretation, manual-figurative expression and contextual-form-creating thinking.

Key words: competency-professional paradigm, orchestral conducting, choral conducting, bachelor conductor training, interpretation, manual-figurative expression, system-constructive approach, higher music education in Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасній вищій музичній освіті, яка все більше підпадає під вплив тенденцій інтеграції різних галузей знань і глобальних освітніх стратегій, виникає потреба у ґрунтовному перегляді основ формування професійних навичок диригента на рівні бакалаврату, особливо в оркестровому та хоровому навчанні (Совік, 2021: 21). У процесі впровадження компетентнісного підходу як загальної методики навчання стає помітним розрив між загальними педагогічними ідеями та офіційними вимогами до результатів навчання, які хоч і прагнуть бути універсальними, але часто не враховують особливості художньої діяльності.

Евристична неспівмірність між традиційними проявами музичної інтерпретації, котра за своєю природою є афективно насиченим та онтологічно відкритим актом цілеспрямованого самовираження, й алгоритмічно зумовленими сучасними освітніми стандартами, що орієнтовані на кількісно вимірювані індикатори, породжує необхідність глибшого осмислення меж застосовності компетентнісної термінології у царині мистецької освіти. Адже спроби репрезентувати внутрішньо-особистісні та контекстуально варіативні феномени – зокрема диригентську інтуїцію, емпатійну чутливість чи виконавську рішучість – у межах уніфікованих критеріїв часто унеможливають повноцінну фіксацію мистецької динаміки засобами нормативного дискурсу (Чинчева, 2023: 85).

Зважаючи на те, що диригентська підготовка, як у хоровому, так й в оркестровому вимірах, є знаковим компонентом професійної музичної освіти, вона не може бути зведена до репродукції технічних навичок чи модульно структурованих знань. Йдеться про унікальний процес особистісного становлення майбутнього диригента, який передбачає не стільки засвоєння норматив-

них загальних і фахово-компетентних кластерів, скільки формування здатності до усвідомленого осягнення багаторівневої музичної реальності, інтерсуб'єктної взаємодії в умовах ансамблевого музикування, а також прийняття відповідальності за естетичну цілісність мистецького вислову.

Таким чином, постає складне й багатоглибке завдання: як у межах сучасної вищої диригентської освіти зберегти глибину художнього змісту та естетичну цілісність диригентського мистецтва, оскільки парадигматичні засади компетентнісного підходу у вищій диригентській освіті передбачають переорієнтацію з передачі готових знань на формування здатності студента самостійно діяти в умовах творчої, комунікативної та художньо-професійної діяльності. Йдеться про інтеграцію диригування в компетентнісно орієнтовану освітню модель підготовки бакалаврів таким чином, щоб уникнути спрощення творчої індивідуальності до суто функціональних освітніх параметрів. Розв'язання цього питання потребує не лише оновлення педагогічних технологій, а й глибокого переосмислення диригентської підготовки як цілісного процесу формування особистості, здатної до творчості, художнього мислення, комунікації та ціннісного самовираження й, разом із тим, спроможної до демонстрації програмних результатів навчання, визначених стандартом вищої музичної освіти за спеціальністю «Музичне мистецтво».

Аналіз досліджень. У сучасному дискурсі музичної педагогіки диригування у контексті бакалаврського рівня вищої освіти постає як складна аксіологічно й методологічно насичена дисципліна, що вимагає не лише володіння спеціалізованими технічно-інтерпретаційними інструментами, але й глибокого засвоєння парадигматичних засад компетентнісного підходу. Цей підхід

передбачає відкритість до різних форм навчання, мислення та професійного зростання й оновлює педагогічну модель підготовки, спрямовуючи її на цілісну взаємодію знань, емоційного досвіду та практичних умінь, що мають функціонувати як єдина синергійна структура професійної музично-виконавської діяльності (О. Аліксійчук (Аліксійчук, 2024: 75–83), Є. Карпенко та С. Крамська (Карпенко, 2021: 402–414), Н. Нарожна (Нарожна, 2018: 368–373), К. Фріерсон-Кемпбелл та Г. Фреліх (Frierson-Campbell & Froehlich, 2022)).

Реалізація компетентнісного вектору в системі диригентської освіти детермінує необхідність переосмислення організації освітньої матриці, в якій інтегруються елементи герменевтики, евристики та концептуальної цілеспрямованості, що дозволяє майбутньому диригентові не лише ретельно опановувати партитуру, а й генерувати інтерпретаційні сенси крізь призму естетичного, історико-культурного й метамузичного контекстів (Т. Совік (Совік, 2021: 21–26), Т. Фурдак (Фурдак, 2021: 213–216), Л. Чинчева (Чинчева, 2023: 83–89), М. Козбі (2024), С. Гірай та М. Ганавальт (Giray & Hanawalt: 2025)). Професійна діяльність диригента, в такому ракурсі, унеможливорює редукцію до суто ремісничого володіння мануальним апаратом, натомість передбачаючи наявність комплексного мислення, здатного до концептуального узагальнення музичної форми як художнього феномену.

Науковці відзначають, що формування диригентської компетентності у структурі бакалаврської освіти вимагає не тільки репертуарної ерудиції чи технічної віртуозності, а передусім – формування глибокого, свідомого ставлення до музики як до символічної системи, що відображає культурні, емоційні та художні смисли, що утворюється в межах комунікативного акта між композитором, виконавцем та слухачем (А. Грей (Grey: 2022, 82–94), Д. Янссон, Б. Елстад та Е. Девінг (Jansson, Elstad & Døving 2021: 3–21), Х. Ходжаєв (Khodjayev, 2023: 21010–21070), Д. Кім (Kim, 2023: 19–38), Г. Вестерлунд та Г. Гонт (Westerlund & Gaunt, 2021), З. Чжоу (Zhou, 2023: 7827–7843)). Саме через подолання поверхневих рівнів музичного тексту, шляхом його філософсько-семантичного аналізу, диригент набуває здатності виступати не як посередник, а як інтелектуальний модератор художньої істини, котра розгортається в просторово-часовому просторі як відображення духовних цінностей та естетики своєї епохи.

Метою статті є з'ясування специфіки функціонування диригування в системі бакалаврської вищої музичної освіти крізь призму компетентніс-

ного підходу, який розглядається нами як професійна парадигма, в межах якої відбувається формування інтегральної ідентичності майбутнього диригента.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах зміни уявлення про знання й роль освіти в суспільстві, диригентська підготовка також потребує оновлення концептуальних засад. Це зумовлює перегляд ключових підходів до підготовки мистецьких фахівців: проблема концептуалізації диригування в межах бакалаврської вищої музичної освіти набуває особливої гносеологічної гостроти (Фурдак, 2021: 215). Науковці відзначають, що диригентська діяльність у сучасному освітньому контексті є не просто функцією виконавсько-організаційного управління, а комплексним феноменом, що поєднує когнітивно-інтерпретаційну, креативно-комунікативну та інтенціонально-ціннісну складові, формуючи багатовимірний професійний профіль спеціаліста (Jansson & Haugland Balsnes, 2021). Такий профіль, своєю чергою, не може бути зреалізований поза контекстом компетентнісного підходу як засадничої методології, що акумулює новітні вимоги до змістового, процедурного та усвідомленого освітнього процесу.

Аналізуючи вектори еволюції професійної підготовки диригентів в умовах бакалаврату, науковці зазначають необхідність імплементації інтегративних освітніх практик, які передбачають багатозначне осмислення музичного матеріалу, здатність здобувачів до створення множинності диригентських інтерпретацій, розвиток їхньої здатності до аналітико-синтетичної реалізації художньої форми в контексті культурно-історичних реалій (Карпенко & Крамська, 2021: 405). Відповідно, освітній процес має бути організований таким чином, аби забезпечити формування не лише технічної майстерності диригента, а й його світоглядної, аксіологічної й комунікативної спроможності як суб'єкта художньої трансляції. У цьому сенсі компетентнісний підхід не зводиться до механістичного набору практичних умінь, а постає як стратегічна модель, що інтегрує знанняву, ціннісну та діяльнісну парадигматику.

Сучасна диригентська освіта на рівні бакалаврату має бути переосмислена як простір цілісного становлення художньо обдарованої, інтелектуально рефлексивної особистості, спроможної до креативної адаптації в умовах змінного культурного середовища (Causby et al., 2024). Науковці підкреслюють, що така парадигма є не лише відповіддю на актуальні запити часу, але й імперативом подальшої європейської інтеграції мистецької освіти (Jansson, Elstad & Døving, 2021). В межах

компетентнісного підходу диригентський фах має розглядатися крізь призму міждисциплінарного синтезу, що передбачає інтерферентне поєднання музично-теоретичних знань, мануально-технічної виразності, інтерпретаційної самобутності та лідерських якостей, сформованих у процесі цілеспрямованої освітньої взаємодії.

На нашу думку, в сучасному дискурсивному полі вищої музичної освіти існує суперечка між постмодерністською парадигмою та академічними традиціями, тому феномен диригування, як унікальний вид творчо-виконавської діяльності музиканта, набуває інноваційних ознак саме в компетентнісно-парадигмальному світлі, не просто як професійна сфера в межах бакалаврського освітнього ступеня, а як цілісна освітньо-диригентська концепція, у межах якої синкретично поєднуються мануальна семантика, інтерсуб'єктна комунікація, а також гносеологія музичної інтерпретації.

Методологічна інверсія, що простежується у процесі формування новітніх освітніх стратегій, унеможливорює збереження одновимірної підготовки до диригентської підготовки, натомість вимагає багатоаспектної теоретичної рефлексії, котра була б здатна охопити діалектику технічного, емоційного, етичного та естетичного (Аліксійчук, 2024: 75). Саме тому спроба репрезентації системи підходів до диригентської освіти потребує чіткої, водночас складної й методологічно вивіреної маркеризації концептуальних полів (Zhou, 2023), кожне з яких кореспондує не тільки з педагогічною практикою, а й з широким спектром музикознавчих та філософсько-культурологічних наративів.

Оскільки диригування у межах бакалаврської мистецької освіти постає як складноорганізована метадисциплінарна конструкція, що вимагає одночасного залучення кінетичних, когнітивних, емпатійно-інтерсуб'єктних та аналітичних ресурсів, доцільним видається окреслення основних методологічних маркерів, що визначають сучасні підходи до його опанування:

– *епістемологічна реінтерпретація* диригентської освіти в контексті постакадемічного мислення, тобто формування майбутнього диригента в межах бакалаврського освітнього циклу не може обмежуватись механістичним відтворенням мануальних конструктів, а передбачає реконфігурацію знання як такої форми буттєвої активності, що синтезує сугестивно-інтелектуальну діяльність із емоційно-цілеспрямованим переживанням музичного контексту;

– *інтерсуб'єктна динаміка* як основа ансамблево-виконавської взаємодії, де диригент постає як модератор полімодального колективного мис-

лення, де кожна дія – як мануально-управлінська, так і вербально-інтерпретаційна – виявляє себе в системі взаємного емоційного резонансу, що виходить за межі традиційного формального лідерства;

– *жест як трансперсональна семіосфера музичного інтерпретування*, – диригентський жест має репрезентувати не лише сукупність м'язових імпульсів, як відчуття фактурно-інтонаційної звукової субстанції, а й багаторівневу семантичну систему, що функціонує в умовах органічного перетину вербальної, акустичної та управлінсько-мануальної культурної комунікації;

– *технічно-інтелектуальна дихотомія* як герменевтичний виклик у педагогічній стратегії. Мається на увазі, що проблематика розщеплення єдиної диригентської компетенції на мануально-технічну та художньо-емоційну субсфери детермінує потребу у мультивекторному освітньому підході, в якому домінує ідея інтерпретаційної цілісності на засадах драматургічного принципу контрасту в музиці;

– *аналітично-проектувальне осмислення музичного твору* як основа когнітивного володіння фактурним контекстом, тобто сучасна диригентська освіта повинна не лише формувати здатність до інтерпретації, а й вибудовувати інструментарій когнітивного моделювання партитури як тексту, що підлягає деконструкції, ремодельованню та реперсоналізації;

– *темпорально-драматургічна концепція диригентського мислення* – опанування художньо-образної драматургії музичного твору передбачає усвідомлення диригентом себе як режисера – творця процесуального інтонування, яке відбувається у реальному часі під контролем суб'єктивного художнього світоглядного досвіду диригента;

– *суб'єктивація диригента в освітньому процесі*: від навички до метафізики інтерпретації, адже професійне становлення майбутнього диригента слід розглядати не як поступову акумуляцію знань і вмінь, а як особистісну трансформацію інтелектуально-розумової суб'єктної сутності, що призводить до зміни ментальних установок та формування нової виконавської ідентичності в межах мистецько-освітнього простору;

– *інтегративна модель підготовки* як альтернатива класичній компетентнісній бінарності, тобто необхідність переосмислення логіки освітньої побудови (поділу на «технічне» й «художнє») зумовлює потребу в інтегративно-компетентнісній парадигмі, де студент мислить і діє як професійний інтерпретатор – митець;

– *акустично-емоційна резонансність* як основа ефективної комунікації у диригентській прак-

тиці з виконавським колективом, тобто ключовим чинником успішності когнітивно-управлінської діяльності є здатність до резонансного злиття диригентської внутрішньослухової інтонаційної моделі нотно-знакової текстури з емоційно-перцептивною енергетикою колективу, де кожен жест набуває статусу семіотичного акту (Giray & Hanawalt, 2025; Westerlund & Gaunt, 2021).

Запропонована нами модель компетентісно-парадигмального підходу ілюструє багатовекторний погляд на осмислення диригентського мистецтва як інтегральної складової сучасної бакалаврської музичної освіти, що спирається на категоріальний аналіз міждисциплінарних та інтернаціональних практик. У кожній позиції окреслюється специфіка компетентісного підходу та його парадигматичних засад розвитку професійної майстерності майбутнього диригента, що відображає синтез когнітивних, аналітичних та практичних компонентів.

Разом із цим, кожен вектор наведеної методологічної моделі підкреслює важливість апробації студентами різностильових диригентських технік через безпосередній досвід у хорових або оркестрових колективах, що є невід'ємним компонентом формування аналітичного та творчого мислення. Методологічні інновації, висвітлені моделі, розглядаються як ключові аспекти експериментального вивчення психофізіологічних та художньо-інтерпретаційних процесів, зокрема через аналіз динаміки невербальної комунікації, сугестивного впливу диригента на виконавський колектив та адаптації класичних диригентських практик до сучасних умов. У результаті цей дискурс дозволяє концептуалізувати новітні підходи до диригентської освіти, що збагачують культурний і професійний ландшафт музично-освітнього простору.

У сучасній конфігурації академічного музично-освітнього простору, де бакалаврат розглядається не як підготовчий щабель, а як структурно автономна та аксіологічно самодостатня ланка професійної ієрархії, відбувається стратегічне переосмислення принципів формування диригентських компетентностей у площині диригентського виконавства (Нарожна, 2018: 369). Йдеться не про механістичне кодування навичок у межах нормативно заданих кваліфікаційних параметрів, а про переформатування самої природи музично-комунікативного акту як феномену складного когнітивного, соціокультурного та мануально-художнього досвіду. У цьому контексті вибудовується методологічна система, спрямована на глибоке присвоєння результатів багатовимірної диригентської

практики, що перетинається з герменевтичними, риторичними та психоакустичними площинами.

Слід виокремити насамперед стратегію міждисциплінарної інтеграції, яка передбачає нашарування аналітико-теоретичних, психологічно-комунікативних та виконавсько-інтонаційних практик, орієнтованих не фіксовану текстуальну нотацію, а на його інтерпретаційну версію в координатах живого музичного виконання (Frierson-Campbell & Froehlich, 2022).

На тлі вищезазначених підходів постає стратегія адаптивно-мануального занурення, що базується на діяльнісних практиках диригента в ансамблевому середовищі: йдеться про мануально-пластичний образ як фокус суб'єктної музичної волі, яка ретранслюється через семантично-виражальну диригентську техніку – невербальну, але високосмислову семантичну мову (Grey, 2022). У межах бакалаврської програми ця стратегія функціонує як механізм засвоєння музичної фактури через читабельну, адекватну композиторському задуму мануально-інтонаційну концепцію. У сукупності стратегія міждисциплінарної синкретизації, стратегія герменевтичного прориву та стратегія адаптивно-мануального вираження детермінують не лише формально-кваліфікаційне становлення майбутнього диригента, але й формування його як автора художньої інтерпретації, здатного до моделювання інтонаційного образу музичної фактури з множинною смисловою перспективністю.

Висновки. У системі бакалаврської мистецької освіти, де оркестрове та хорове диригування функціонують як аксіологічно насичені й концептуально складні компоненти освітнього дискурсу, особливої актуальності набуває інтеграція мультистратегії дидактичних підходів. Синергетичне поєднання інструментально-практичного, герменевтично-аналітичного, культурно-антропологічного й когнітивно-комунікативного підходів дозволяє не лише підвищити ефективність формування фахових диригентських компетентностей, але й репрезентувати цей процес як полівалентну освітню матрицю. Застосування системно-структурного аналізу у взаємодії з процесуально-евристичною методологією забезпечує виявлення механізмів педагогічного розвитку диригентських компетентностей у складному соціокультурному середовищі.

Міждисциплінарний аналіз диригування, здійснений у межах постнекласичної методології, відкриває нові горизонти інтелектуалізації професійної підготовки, в межах якої диригентська діяльність розглядається крізь призму полістилістичної комунікативної техніки, осмисленої

семантичної системи рухів та емоційно-інтелектуального управління. У зазначеному контексті диригування функціонує як трансмедійна практика, що акумулює у собі риси художньо-семантичного впливу, психології музичного виконавства та самобутньої художньої інтерпретації музичного тексту. Інтеграція філософської феноменології, структурного музикознавства та психодидактики створює передумови для концептуального осмислення професійної диригентської освіти як мультидисциплінарного феномену з яскраво вираженою аксіоматичною структурою.

У подальшій перспективі теоретико-практичного дослідження диригентської підготовки на рівні бакалаврату доцільним видається розроблення концепції гетерохронного освітнього дизайну, де ключову роль відіграватиме інтерпретаційне моделювання сучасного надскладного музичного матеріалу. Особливу увагу слід звернути на феноменологічну реконструкцію диригентського досвіду в умовах постійної здатності здобувачів гнучко і швидко змінювати свої знання, навчатися нового й адаптуватися до змін в процесі модифікації освітніх технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аліксійчук О. Духовно-моральний розвиток здобувачів вищої освіти на заняттях хорового диригування засобами сакрального музичного мистецтва. *Психолого-педагогічні науки*. 2024. № 2. С. 75–83.
2. Карпенко Є., Крамська С. Вивчення хорового диригування в умовах дистанційної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1 (105). С. 402–414.
3. Нарожна Н. Компетентний підхід до фахового навчання в підготовці диригентів-хормейстерів. *Молодий вчений*. 2018. № 1. С. 368–373.
4. Совік Т. Застосування методу «сторітелінг» у ході вивчення дисциплін «Практикум шкільного музичного репертуару» та «Хорове диригування». *Pedagogical Discourse*. 2021. Вип. 31. С. 21–26.
5. Фурдак Т. Дистанційні заняття з хорового диригування: технології навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 197. С. 213–216.
6. Чинчева Л. Освітній компонент «диригування» як основа фахового становлення майбутнього учителя музичного мистецтва. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Вип. 30. С. 83–89.
7. Causby M., et al. Merging conducting and pedagogy instruction for undergraduate instrumental music education majors. *Journal of Music Teacher Education*. 2024. Vol. 33. № 2. Pp. 66–85.
8. Frierson-Campbell C., Froehlich H. C. *Inquiry in music education: Concepts and methods for the beginning researcher*. London: Routledge, 2022. 350 s.
9. Giray S., Hanawalt M. *Fundamentals of instrumental and choral conducting*. London: Taylor & Francis, 2025. 330 s.
10. Grey A. Conducting and rehearsal skills in preservice music education: A review of the literature. *Journal of Music Teacher Education*. 2022. Vol. 32. № 1. Pp. 82–94.
11. Jansson D., Elstad B., Døving E. Choral conducting competences: Perceptions and priorities. *Research Studies in Music Education*. 2021. Vol. 43. № 1. Pp. 3–21.
12. Jansson D., Haugland Balsnes A. Choral conducting education: The lifelong entanglement of competence, identity and meaning. *Research Studies in Music Education*. 2021. Vol. 43. № 3. Pp. 347–365.
13. Khodjajev Kh. A. Teaching higher education music students how to work with orchestral and ensemble scores. *Indonesian Journal of Education Methods Development*. 2023. Vol. 18. № 4. Pp. 21010–21070.
14. Kim J. Undergraduate Choral Methods Instructors' Value Ratings of Choral Methods Topics for Non-Choral Music Education Majors. *Contributions to Music Education*. 2023. Vol. 48. Pp. 19–38.
15. Westerlund H., Gaunt H. *Expanding professionalism in music and higher music education: A changing game*. London: Taylor & Francis, 2021. 182 s.
16. Zhou Z. Innovative learning environments for choral conducting education. *Education and Information Technologies*. 2023. Vol. 28. № 7. Pp. 7827–7843.

REFERENCES

1. Aliksiichuk, O. (2024). *Dukhovno-moralnyy rozvytok zdobuvachiv vyshchoyi osvity na zaniattyakh khorovoho dyryhuvannia zasobamy sakral'noho muzychnoho mystetstva* [Spiritual and moral development of higher education students in choral conducting classes through sacred music art]. *Psykholoho-pedahohichni nauky*. № 2. Pp. 75–83. [In Ukrainian]
2. Karpenko, Ye. & Kramska, S. (2021). *Iyvchennia khorovoho dyryhuvannia v umovakh dystantsiynoyi osvity* [Studying choral conducting under distance education conditions]. *Pedahohichni nauky: Teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. № 1 (105). Pp. 402–414. [In Ukrainian]
3. Narozhna, N. (2018). *Kompetentnyi pidkhid do fakhovoho navchannia v pidhotovtsi dyryhentiv-khormeistriv* [Competency-based approach to professional training of choral conductors]. *Molodyi vchenyi*. № 1. Pp. 368–373. [In Ukrainian]
4. Sovik, T. (2021). *Zastosuvannia metodu «storitelinh» u khodi vyvchennia dystsyplin «Praktykum shkilnoho muzychnoho repertuaru» ta «Khorove dyryhuvannia»* [Application of the «storytelling» method in the study of the disciplines «School music repertoire workshop» and «Choral conducting»]. *Pedagogical Discourse*. № 31. Pp. 21–26. [In Ukrainian]

5. Furdak, T. (2021). *Dystantsiini zaniattia z khorovoho dyryhuvannia: tekhnolohii navchannia* [Distance classes in choral conducting: Teaching technologies]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedagogichni nauky*. Vyp. 197. Pp. 213–216. [In Ukrainian]
6. Chyncheva, L. (2023). *Osvitnii komponent «dyryhuvannia» yak osnova fakhovoho stanovlennia maibutnoho uchytelia muzychnoho mystetstva* [The educational component «conducting» as a basis for professional development of a future music teacher]. *Naukovyi chasopys Ukrainського derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Serii 14: Teoriia i metodyka mystetskoi osvity*. Vyp. 30. Pp. 83–89. [In Ukrainian]
7. Causby, M., et al. (2024). Merging conducting and pedagogy instruction for undergraduate instrumental music education majors. *Journal of Music Teacher Education*. Vol. 33. № 2. Pp. 66–85.
8. Frierson-Campbell, C., & Froehlich, H. C. (2022). *Inquiry in music education: Concepts and methods for the beginning researcher*. London: Routledge. 350 s.
9. Giray, S., & Hanawalt, M. (2025). *Fundamentals of instrumental and choral conducting*. London: Taylor & Francis. 330 s.
10. Grey, A. (2022). Conducting and rehearsal skills in preservice music education: A review of the literature. *Journal of Music Teacher Education*. Vol. 32. № 1. Pp. 82–94.
11. Jansson, D., Elstad, B., & Døving, E. (2021). Choral conducting competences: Perceptions and priorities. *Research Studies in Music Education*. Vol. 43. № 1. Pp. 3–21.
12. Jansson, D. & Haugland Balsnes, A. (2021). Choral conducting education: The lifelong entanglement of competence, identity and meaning. *Research Studies in Music Education*. Vol. 43. № 3. Pp. 347–365.
13. Khodjaye, Kh. A. (2023). Teaching higher education music students how to work with orchestral and ensemble scores. *Indonesian Journal of Education Methods Development*. Vol. 18. № 4. Pp. 21010–21070.
14. Kim, J. (2023). Undergraduate choral methods instructors' value ratings of choral methods topics for non-choral music education majors. *Contributions to Music Education*. Vol. 48. Pp. 19–38.
15. Westerlund, H., & Gaunt, H. (2021). *Expanding professionalism in music and higher music education: A changing game*. London: Taylor & Francis. 182 s.
16. Zhou, Z. (2023). Innovative learning environments for choral conducting education. *Education and Information Technologies*. Vol. 28. № 7. Pp. 7827–7843.